

ՔՐԻՍՏՈՍԱԿԱՆ ՀԱՆԵԳԷՍ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԺԹ. ՏԱՐԻ 15 ՍԵՊՏ. 1901 ԹԻԻ 37

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խոնարհ Արհեստները Յակոբոս Հ. ձեռիգեան	Ուղեւորական Տպաւորութիւններ. — Մար-
Ներկան եւ Ապագան Մ. Յ. Գաբրիելեան	գումենէն Զմիռնիա (Դ.)
Խմբագրին Իսկալը Յ. Մ. Թ.	Յ. Յ. Թորիկեան
Արուեստները եւ անոնց Բարեշրջութիւնը	Առաջին Մարդիկը Լուսնի Մէջ (Թերթօն)
Մարկոս Թերգեան	Հ. Կ. Ուէյս
Կոկորդի Դաւանանքը Յովն. Պաճիգանեան	Իսկալական Տեսութիւն. — Թեոսոք Ռոզ-
Վրեժը Պ. Գ. Սիմոնեան	վեյր Մ. Շ.

ՀԱՏԸ 40 ՓԱՐԱ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱԳԱՆԱՆ

Քթ.

1. Բի
ւառն
րուքե
վերայ
դագր
քիւ,

Ս
օրէն
սկսա
տեղ,
հաս
տրու
հետ
կու
կրան
վրայ
ջապ
արհե
այն
ռաժ
տակ
տար
նէո
ընէ
դաց
տար

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

թԹ. ՏԱՐԻ.

15 ՍԵՓՏԵՄԲԵՐ 1901

ԹԻԻ 37

ԲԱՃԱՆՈՐԳԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1. ԲԻԻՐԱԿՆ առ այժմ կը հրատարակուի շաբաթը մեկ անգամ մը:—2. Տարեկան բաժնեգինն է Պոլսոյ եւ գաւառներու համար 50 արլ., արտասահմանի համար՝ 5 ռուպլի կամ 12 ֆրանք կամ $2\frac{1}{2}$ տոլար, բոլորտաբութեան ծախքը խմբագրութեան վրայ:—3. Ձեռքի կը ծախուի հատը 40 ֆրայի:—4. Հրատարակութեան վերաբերեալ նամակ կամ գրութիւն պէտք է ուղղել՝ Բապերդ Գօլէն, Բրաք. Յ. ձեռնիզեանի, իսկ բաժանորդագրութեան արձանագրութիւնները եւ բաժնեգինները պէտք է ուղղել Տնօրէնութեան, Կ. Պոլիս. Ղալաքիա, Գուրջունլու Խան Իւ 7, Սագանեան Տպարան:—5. Անվճար նամակ կամ գրութիւն չընդունուիր:—6. Տաղ օրինակի լրացանքը բերողին մէկ օրինակ նուէր կը տրուի:

ԽՈՆԱՐՅ ԱՐՅԵՍՏՆԵՐԸ

Ազատական ասպարէզները, բժշկութիւն, օրէնսգիտութիւն, ուսուցչութիւն եւ այլն սկսած են շատ խնդուիլ, ինչպէս ամէն տեղ, նաեւ մեր մէջ ալ, ժամանակը եկած հասած է որ հարկ եղած ուշադրութիւնը տրուի խոնարհագոյն կոչումներու եւ արհեստներու: Ազգի մը միջին դասը, որ մարդկութեան ողնայարն է գրեթէ, եւ կամ այն կրանիթեայ հաստատուն սպառաժը, որուն վրայ կը կենան երկրին վերին խաւերը, վերջապէս մեծաւ մասամբ պիտի բաղկանայ արհեստաւորներէ՝ որոնք թէպէտ չունենան այն բարձր ու չլացողիչ զիրքը որուն յառած մնացած են շատերուն աչքերը, բայց տակաւին ամենակարեւոր դեր մը ունին կատարելու ազգի մը կեանքին մէջ: Բրիտանիան ինչպէս շատ բան ըրած է եւ գեռ պիտի ընէ այս միջին կարգերը զօրացնելու, զարգացնելու եւ ճշմարիտ ու կարեւոր դերք մը տալու անոնց՝ մարդկային ընկերութեան մէջ:

Ուրախալի է որ մենք ալ թուի թէ ուշադրութիւնն իսկ հետզհետէ աւելի կը դարձնենք միջին դասուն: Ազգային հաստատութեանց մէջ տեղ տրուած է ձեռական աշխատութեանց՝ հողագործական արհեստի, եւ այլն. եւ կը յուսանք թէ այս շատ փոքրիկ սկզբնաւորութիւններէն պիտի ծագին աւելի հիմնական եւ աւելի ընդարձակ հետեւանքներ եւ մենք պիտի սկսինք տեսլի յարգանք նախ իբր անարդ բաներ նկատած ենք: Պիտի սկսինք նկատել հողագործութիւնը, գրեթէ մայրը բոլոր արհեստներուն եւ հարստութեանց. երկաթագործութիւնը, որմնագործութիւնը եւ այլն իբր պատուական, շահաւոր ու օգտակար գործեր. պիտի տանք ինքզինքնին անոնց մշակութեան, պիտի ջանանք զարգացնել դասունք մեր մէջ եւ ամէն կերպով յարգելի ընծայել, փոխանակ ձեռքերն իսկ ծալած նստիլ սպասելու նոր բաղ-

դերու եւ կամ փոխանակ աչքերնիս յառելու բժշկութեան, փաստաբանութեան եւ ասոնց նման գործերու. մարդիկ կարող են իրենց յոռի վարմունքով ամէնէն պատուաւոր գործերը եւ պաշտօնները անարգ ընել: Ասոր օրինակները, զժառիգաբար ամէն տեղն ունինք աչքերնուս առջեւ. նմանապէս նկարագրով բարձր մարդիկ կարող են իրենց խոնարհ զիրքը եւ արհեստը շատ պատուաւոր եւ յարգելի ընել: Մենք պէտք է որ հիմակ ամէն ժամանակէ աւելի մերինս ներուէն ուշադրութիւնը դարձնենք այս կէտին թէ ամէն բան պատուաւոր է, պատուաւոր եւ ճշմարիտ մարդուն համար. մեր տնտեսական կեանքին մէջ հասած ենք հոն որ մեզ ու մեր ապագան կործանման պիտի տանի թէ որ փոխանակ փառատենչիկ ձրգտումներէ վարուելու աշխատանքութիւնը ժրութիւնը եւ աղնիւ նկարագրիք չընենք մեր կեանքին հիմը:

Ուստի հրապարագիրներու եւ դատաւարակներու պարտաւորութիւններէն մէկն ալ է ցոյց տալ այս խոնարհ կոչուած արուեստներուն յարգելութիւնը եւ օգտակարութիւնը: Եւ ամէնուս համար ալ շատ օգտակար ու չինիչ կըլլայ՝ եթէ շատ անգամ մեր մտածումներուն ու մեր հոգածութեան ալ առարկայ ընենք այն խոնարհ արհեստաւորները որոնց այնքան պէտք ունինք մեր բոլոր կեանքին եւ մեր բոլոր գործառնութեանց մէջ: Մարդիկ կը կարգան այս առդերը եւ հաւանօրէն կը խորհին միայն անոր վրայ որ զրեց զանոնք. ո՞վ կը մտածէ այն հաւատարիմ ճարտար եւ աշխատասէր դրաշարին վրայ որ նսեմ ու անծանօթ անկիւնի մը մէջ իր զլուխը ծռած կաշխատի հաւատարմաբար մշտնջենաւորելու եւ սփռելու համար թուղթի բեկորներու վրայ գրուած այն յաճախ դժուարընթեանի ձեռագիրները որոնք առանց այս ժիր մշակներուն բանի մը պիտի չծառայէին. ո՞վ կը մտածէ անոնց վրայ. ո՞վ կը հոգայ անոնց ապագան, երբ ծերութիւնը եւ կամ տկարութիւնը դայ հասնի անոնց վրայ. գրողները իրենք իսկ կը յիշեն զանոնք, կը կարեկցին անոնց. բայց թէեւ ոչ ոք խորհի անոնց վրայ, ա-

նոնք ճշմարտապէս իրենց խոնարհ զիրքին մէջ յաճախ աւելի օգտակար եւ աւելի արժէքաւոր բանուորներ են լոյսի եւ ճշմարտութեան տարածման համար, քան այն տղէտ եւ ապիկար գրողներն՝ որոնց մրտաձեռնութիւնը վրայ քրտինք թափելու դատապարտուած են այս մեր հէք աշխատաւորները:

Յարատեւեցէք ձեր համբերատար աշխատութեան մէջ, ո՞վ դուք ժիր մշակներ լոյսի, եւ թէեւ դուք մնաք անծանօթ ու անխնամ, յիշեցէ՛ք սակայն որ մեծ ու կարեւոր գործ մըն է որ կը կատարէք մարդկութեան յառաջագիմութեան եւ զարգացման մեծ ու փառաւոր գործին մէջ. ձեր վարձը մեծ պէտք է ըլլայ, եթէ ոչ նիւթապէս գէթ բարոյապէս: Այս մեր տիեզերքին մէջ բարոյական վարձատրութիւն մըն ալ կայ որ անհունապէս վեր է նիւթականէն:

Նայեցէք սա հիւսնին, ձեր աչքին առջեւ. կոչու գործաւոր մըն է ան, որ բոլոր ամառը աշխատեցաւ ձեզի բնակարան մը կառուցանելու: Դուք վճարեցիք անոր ինչ որ պէտք էր վճարել. ան ընդունեց շնորհակալութեամբ եւ կը կարծէք թէ ամէն բան լմնցաւ: Ոչ, ան չիմեց բնակարան մը որուն մէջ ընտանիք մը պիտի տղատանի թեքեւս հարիւր տարի: Շինեց սրբավայր մը ուրկէ՞ սերունդէ սերունդ դո՛ւստնական աղօթքներ գէպ ի երկինք պիտի բարձրանան անուշաբայր խոնկերու ծուխին պէս: Շինեց այն սրահները որուն որմերը տարիներով արձագանգ պիտի տան խնդութեան ձայներու: Ահա անոր շինած սենեակները, որոնք հարսանեկան խրախճանաց, եւ երբեմն ալ, աւագ, յուզարկաւորական թախծութեան վայր կ'ըլլան: Այս բնակավայրին մէջ են կեանքի թելերը, մթին կամ լուսաւոր, ոսկի, արծաթ կամ սեւաթոյր, որոնցմով կը գործուի մեր կեանքը: Շինողը կը մեռնի, իր աղաքն ալ կը մեռնին, բայց իր գործքը կը մնայ եւ է խաղաղութեան, մխիթարութեան եւ բարեպաշտութեան անոյշ տունը — նոյն իսկ Աստուծոյ տաճարը:

Նայէ սա ծերունի երկաթագործին. ինքն ալ խոժոռ այն փոթորիկներուն պէս որոնց

դէմ կռուելու համար կը պատրաստէ նաւուն խարխիւր եւ անոր շղթան Գիւշեր ցերեկ իր մուրճը կ'իջեցնէ այն օղակներուն վրայ ու բռնցմէ պիտի յօրինուի խարխիւրին շղթան։ Ոչ մէկը կը խորհի անոր գործին մեծութեանը վրայ։ Նաւը ճամբորդութիւն ճամբորդութեան վրայ կը կատարէ։ Շղթային եւ զայն շինողին վրայ խորհող չկայ, Մինչև որ օր մը, նաւը իր մէջ ունենալով թերևս հազարէ աւելի անցորդներ, բուն փոթորիկի մը կը բռնուի։ Անցորդներուն մէջ կը գտնուին մայրեր որոնց անոյշ ծաղիկները տունը կըսպասեն անձկութեամբ իրենց խանգակաթ մօր վերադարձին։ Հայրեր կան անոնց մէջ որոնք իրենց զրացնու թեան ու չըմանալին մէջ յարգուած եւ պատուաւոր անձեր են։ Հանրային մարդիկ կան որոնք նշանաւոր ծառայութիւններ են մատուցած հանրութեան։ Եւ ահա փոթորիկը իր բոլոր մոլեգնութեամբ կը յարձակի նաւուն վրայ եւ կ'օղէ ընկրդմէ նաւը ու մէջինները ամէնքը, եւ ընկրդմէ նաւը բռնաբաւ կ'ամայնքը սուզի եւ թախիծի մէջ։ Այն ատենն է ահա որ երբ ամէն ուրիշ ջանքերն ապարդիւն կ'ենեն, խարխիւրը կը ձգուի, եւ հիմա փոթորիկը աւելի կը մոլեգնի, որպէս թէ կը զայրանայ անյաջողութեան մատնուելուն համար։ Հիմա, սակայն, բարի երկաթագործին գործը իր ոյժը կը ցուցնէ։ Ընկրդած ծովուն խորերը, հեռի եւ անտեսանելի, ամուր կը բռնէ երկրին հիմերը, եւ թող չտար։ Այդ ատենն է որ առաջին անգամ ըլլալով կը տեսնուի երկաթագործին պարգեւին արժէքը եւ անոր վրայ կը մտածուի։ Ամէն մէկ օղակ

ամրակուելու եւ հաւատարիմ կը մնայ իր սլաշտոնին մէջ, քանզի լաւ շինուած է։ Եւ թէպէտ հովը կը մոլեգնէ եւ ծովը կատաղի ու վայրագ մարտ մը կը մղէ, բայց շղթան կը տոկայ։ Փոթորիկը կ'անցնի, եւ նաւը յաղթականի մը պէս ալիքներուն վրայէն կը սահի եւ ապահով կը հասնի նաւահանգիստ։ Տեսա՞ք հիմա՝ ծերուկ, աննշան ու բիրտ երկաթագործին նուէրը հանրութեան։ Անոր տուաւ շղթայ մը, խարխիւ մը, բայց տուաւ նաեւ փրկութիւն նաւուն հարիւրաւոր անցորդներուն, եւ խնդութիւն ու խաղաղութիւն պարգեւեց հարիւրաւոր տուններու։

Երբոր այսպէս մտածուի՝ խկոյն կը տեսնուի բոլոր մեր խոնարհ կոչած արհեստներուն նուիրականութիւնը եւ բարձր արժէքը, պիտի ճանչնանք մեր պարտականութիւնը բոլոր այդ կարգի արհեստաւորաց, քաղցրութեամբ պիտի վարուինք անոնց հետ։ Անոնք ալ պիտի ճանչնան թէ կարելի է հանրութեան մեծ ծառայութիւններ մատուցանել մինչև իսկ ամէնէն խոնարհ արհեստներու եւ զբաղումներու մէջ։ պիտի համոզուին թէ ճշմարիտ մարդու մը, պարտաճանաչ մարդու մը համար ամէն աշխատութիւն նուիրական ու յարգելի է։ ու իրենց աչքերը միշտ պիտի չդարձնեն այն տեսակ կոչումներու զորս աշխարհ փայլուն կը կոչէ։ Ու հաւատացէք որ մարդկային ընկերութիւնը միշտ առաւել կ'ամ նուազ նիւթապէս ալ պիտի վարձատրէ զանոնք որ խզի մոռք եւ հաւատարմաբար կը ծառայեն անոր։ Երբեք անօթի պիտի չթողու զանոնք։

ՅԱԿՈԲՈՍ Հ. ՃԷՃԻՋԵԱՆ

ՆԵՐԿԱՆ ԵՒ ԱՊԱԳԱՆ

Ժամանակին որչափ որ շատ էին միայն ներկան մտածող եւ նոյն իսկ վաղուանը չհոգացող մեր միամիտ պապերը՝ հիմա ալ նոյնքան եւ աւելի շատ են ապագային վրայ մտածող անոնց թուները՝ որոնց համար ներկան կ'անցնի այնպէս ինչպէս վիշերը երազող մարդուն համար, ստուեր եւ հետք

չթողելով իր ետեւ։ Հիւստեսութիւնը այնքան գովուեցաւ ու աչքերը այնքան հեռաւոր հորիզոններու յառի սկսան ու այնպէս ալ վարժուեցան՝ որ ալ աչքի առջև եղած բաներ անտեսուիլ սկսան։ Վար նայիլ, առջեւ նայիլ մոռցուեցաւ, որովհետեւ միշտ պատուիրուեցաւ «վեր նայիլ», «վերին նը-

կըրտիլ»ը, ու «ապագան», «մտածէ՛, գալիքը խորհէ՛» պատգամը այնքան յոճախ յեղեղ- ուեցաւ՝ որ ներկային համար մտածել կործ- մըտութեան ապացոյց կ'սկսի նկատուիլ հե- ղհետէ։ Ահա, ըստ իս, ժամանակիս մէկ խո- տելի մոլութիւնն ալ — ապագայամոլու- թիւնը։ Խելացի, լուրջ կը սեպուի ապա- գայ հեզող մանուկը, խելահաս՝ գայն մտա- ծող պատանին՝ իսկ տղայ, իսկ յիմար այն ծերունին՝ որ չմտաւոր, չմոլտար ապագայ։ Ու այս ամէնը աշխարհիկ իմաստով, հացի ու դրամի առիթով։ Մինչդեռ այս առումը ապագան իսկ սպառած է հէզ ծերունիին համար՝ քանի որ «գերեզմանին մէջ գործք, խորհուրդ եւ գիտութիւն չկայ»։ Շատեր կան որ, ներկան կ'անցնեն ապագային վրայ մըտ- մըտալով, մտմտութիւն մը այնքան երկար ու խառնխուռն՝ որ մտածողին գլխուն վրայ ձիւն կը մաղէ դեռ որոշում մը չըրած, ելք մը չգտած։ Կ'ալեւորէ գայն՝ Եթէ՝ ատենին՝ երբ միայն ներկան կը մտածուէր, կեանքը քիչ մը սխալ հասկցուած էր՝ հիմա, երբ ներկան՝ չմտածուիլ ալ ապագան՝ կեանքը ալ աւելի սխալ հասկցուած չէ՞, որովհետեւ բուն կեանքը, իրական կեանքը ներկային մէջ եղածն է։ Ծշմարիտ ի հաստատութիւնը որ Քրիստոսի իմաստասիրութիւնն է։ (Քրիս- տոսի իմաստասիրութիւնը՝ որ բովանդակ ի- մաստասիրութեանց անսրբազրելի իմաստա- սիրութիւնն է) զո՛տ, սուրբ երկնային՝ ուրիշ եզրակացութեան յանգած չէ եւ բոսձ է «Մի՛ հոգար վազուանը, հերիք է այս օր- ուան նեղութիւնը», այսինքն «ԱՅՍՕՐ- ՈՒԱՆ ՄԷՋ ԱՊՐԵՑԵՔ»։

Ապագայամոլութիւնը, ինչպէս տեսանք, մանաւանդ ներկայ սերունդը վարակող հա- մաճարակ մտքի ախտ մըն է։ Կարելի է ա-ւելի հասկնալի կրնանք ըլլալ գործնական օրինակներ առնելով եւ անոնցմով խօսելով։ Երիտասարդներ գիտեմ, եւ թուով շատ, ու յաւէտ դպրոցական երիտասարդներ՝ որոնք երբ վարժարանի մը ընթացքը հազիւ աւարտած «դպրոցի նուիրական սեմէն» դուրս կը գնեն ոտքերին, տրտաքին աշխարհի մէջ, կ'սկսին խոտել, արհամարհել, մերժել իրենց առա-

ջարկուած կամ իրենց ստջիւ ելած ամէն համեստ դործ։ Իրենց մտածութիւնը եւ յա- ճախ խոստովանութիւնը սա է թէ չեն ու- զեր վտանգել իրենց ապագան՝ կաշկանդը-ւելով զգտիկ գործերէ։ Սպասողի գիրք կը բռնեն։ Իրենց կը թափ թէ «աշխարհը ճանչ- ցած չէ զիրենք, հասկցած չէ իրենց ար- ժանիքը, որ ամպերէն վեր է»։ Կ'ապասեն որ ապագան գայ, ապագան իր փառքերով, պատիւներով՝ պոսակաւորներ ընելու համար զիրենք։ Բայց շատ անգամ ապագան աւելի գոտարկ կուգայ աստիկներու համար, ու-րոնք իրենց սպասումին մէջ կը կորսնցնեն ի-րենց մտաւորական կամ նիւթական քշիկ մը գրամագլուխն ալ եւ կողոպտուած մարդու պէս մերկ, չքաւոր ու «գլխիկոր կը հասնին իրենց ժամադրատեղին» որ է «ապագան»։ Սակայն ապագայի անուրջով իրենց ներկան եւ ապագան աշուղս զոհողներ միայն գրա-րոցականներու մէջ չեն գտնուիր՝ այլ հասա-րակ ժողովուրդին մէջ ալ։ Մարդիկ գիտեմ, չուկացի մարդիկ, որոնք գրամ չահէնուն հակառակ գրամէ աւելի թանկադին բաներ, բարիքներ կորուսեր են այդ մտքի հիւան-դութեամբ, ապագայամոլութեամբ։ Շատ գրամ զիգած են, տուն մը եւ նոյն իսկ տու-ներ պահելու չտի, բայց տուն տեղ ըլլալ ուղած չեն, չեն կրցած համոզուիլ այդ գա-ղափարին։ Ըսած են եւ կ'ըսեն. «Պէտք է ապագան ապահովել՝ ետքը ընտանիք կաղ-մել»։ Նոյնչափ ծիծաղելի չէ՞ք դաներ անոնք ուր երկար կեանք մը ապահովուած կը հա-մարին՝ բայց երկար կեանքի մը ապրուստը անապահով, արդէն ունեցածնին անապահով կը համարին բայց քիչ՝ ու նոր եւ աւելի ունենալիքներու կը հետապնդին։ Իրենց հա-ւատքը իրենց վրայ է միայն եւ ոչ իրենց Աստուծոյն։ Բայց իրենց վրայ ունեցած հա-ւատքն ալ միայն այսօրուան համար է, ոչ թէ վաղուան համար ալ, ուստի միշտ վաղ-ուան, այսինքն ապագային կը վերապահեն կեանքը՝ անձնական խնդիրներու օրոշումը, ու անանկ վաղուան մը՝ որ չի գար։

Պահ մը առաջ յիշելի դպրոցականներ՝ որ ներկային մէջ չեն ապրիր այլ կ'ապասեն ապ-

րիլ
գաս
ռակ
ապ
Քիչ
գան
փոխ
գրա
րեն
դեռ
ներ
հան
սան
ամբ
մէջ
կից
մը
վրա
Այն
խօս
գրե
ձիգ
կար
ղին
ներ
չեն
բու
յայ
րե
կը
գա
չկո
մա
ու
եղ
նի
գա
չա
փա

Ան

րիլ տապագային՝ մէջ։ Արդ զպրոցականներու գասակարդ մը կայ լռորովին ասոնց հակառակ։ Այս վերջիններն ալ ներկան չապրած տապագան կ'ուզեն տարիլ ներկային մէջ։ Քիչ մը տաղանդ կ'ունենան եւ այդ տաղանդը ցուցադրելու շատ աճապարանք, մեծ փոթկոտուկի են։ Այսպէս են մանաւանդ գրամարմա՞, գրչամոլ պրոցականները։ Երբեմն գաղափարներ կը փայլատակեն իրենց դեռ մութ մտքերուն մէջ՝ ինչպէս կայծակներ ամպոտ եփկնքի մը ամպերուն մէջ, եւ հանճարի առջ ցոյքերը կ'ուզեն շուտով տեսանելի ընել։ Դրիչ կ'առնեն ձեռք՝ րնչին եւ ամբողջ անիմաստ երեսներ կը դրեն՝ անոնց մէջ դնելու համար իմաստալից, նշանակալից եւ գեղեցիկ նախագաստութիւն մը, խօսք մը որ իրենց մտքին դարկեր ու նախ իրենց վրայ մեծ հրապույր ու հմայք է գործեր։ Այն պրոցականներն են ասոնք՝ որ գեղեցիկ խօսք մը գրելու կարողութիւնը պիտի մը գրելու կարողութեան անդ կը դնեն եւ մեծ ճիգերով յօդուած մը գրելէ ետքը գրքեր գրելը կարելի կը համարին եւ փորձեր կ'ընեն՝ հեղինակներ կարգալէ աւա՞՞ հեղինակութիւններ ընել։ Այս օրինակները երեւակայական չեն։ Այսպիսիներ տեսած եմ վարժարաններու մէջ, պատանիներ՝ որոնք պանծանօք յայտարարած են թէ վէպեր գրած ու թատերերգութիւններ յօրինած են, եւ ատոնցմով կը կարծեն թէ գրականութեան լեռնադագաթները կը մագլցին, դեռ ստորոտները չկոխած։ Բայց զարմանալի չէ՞ որ այդ նոյն մարդիկը կը խոստովանին թէ բանի մը դժուարութիւն կը քաշեն՝ բառ գտնելու։ «Պէտք եղածին չափ բառ չենք գտներ, բառ չունինք» կ'ըսեն։ Ի՞րր թէ պէտք եղածին չափ գաղափար ունին, եւ միայն պէտք եղածին չափ կաղապար չունին, զի բառը գաղափարին կաղապարն է միայն։ Բառ չունին։

Ականջը խօսի Տէմիրճիպաշեանին, մեր բառաչէն, բազմալիզու, բազմահմուտ գրագէտին՝ որ կը բառակերտէ առանց բառարաններ կերտելու եւ մէջ մէկ հատ այս անբառ գրագէտներուն (․) նուիրելու, ինչպէս ըրած է նախապէս։

Կ'ընդունիմ թէ օրինակ բերուած այս պատանիներուն մէջ տաղանդներ կան, բայց կ'ըսեմ թէ ինքզինքնուն հասունալու ժամանակ չեն տար՝ եւ դեռ տնաս պտուղը կը քաղեն ծառին վրայէն։

Ուստի մեր ըսելիքը սա է. Ապագան կը շինուի ներկայով — ներկան իմաստնաբար գործածելով։ Չենք կրնար ապագային հասնիլ իբրեւ չքեղ չէնքի մը՝ եթէ ներկայի իւրաքանչիւր վայրկեանը չգործածենք չինելու զայն։ Ասիկա սխալն է անոնց որոնք ապագան կը դիմաւորեն սպասումով, անգործ ու ձեռնունայն սպասումով։ Ապագան երբ դայ գիրքնք ժանգոտած պիտի դոնէ, աւելի անարգ եւ անպիտան իրենց ակնկալած բաներէն բան մը պիտի չբերէ չիտայ իրենց. ապագան ահագին յուսախաբութիւն մը եւ կործանարար յուսահատութիւն մը միայն պիտի բերէ ասանկներուն։ Նոյն դառն ու սխալ արդիւնքը նաեւ միւս դասակարգին համար, անոնց՝ որ չցանած հնձել կ'ուզեն եւ չամբարած արտածել։ Ասոնք կամ անոնք միայն մէկ ճամբայ ունին, կը կրկնենք, հաննելու համար իրենց նպատակին. ներկայ ժամանակին իմաստուն գործածութիւնը, ոչ յախուռն՝ այլ համեստ գործածութիւնը։ Ներկան ոչ պարապ պէտք է վատնուի, եւ ոչ ալ կանխահաս ծանր աշխատութեամբ։ Մին միտքը ամուլ կը պահէ, միւսն ալ յղացումներուն վիժել կ'ուտայ։ Երկու պարագային ալ անպտուղութիւն կը մնայ մարդուն բաժին։

Խարբերդ ՄԻՀՐԱՆ Յ. ԳԱՅՐԻԷԼԵԱՆ

ԽՄԲԱԳՐԻՆ ԻՏԷԱԼԸ

Բարձր եւ վսեմ է խիստ արին պաշտօնը։ Բարձր բեմէ մը՝ եւ անոր ձայնը կը լսուի շատ Ան կը խօսի ծովերէ եւ լեռներէ անդին, հեռուներու։

Խմբագիրը երկրին քահանան է, դաստիարակն է, բժիշկն է եւ հասարակաց խորհրդականը: Ան մեզի կուտայ իր լեզուն, իր կրօնքը, իր զարգացումը եւ իր խոհալը:

Ան է միջոցը եւ թարգմանը հեռաւորներու հաղորդակցութեան, մտքի պաշարի մատակարարը:

Տիպար խմբագիրը ընտիր խոհալ ունի:

Խմբագիրներ կան որ ջուրի պէս ոչ գոյն ունին եւ ոչ ձեւ: Չունին ուրոյն գաղափարական, ինքնատիպ խորհուրդ եւ որոշ սկզբունք, ուրկէ բղխին իրենց ներշնչումները: Մոմէն կակուղ են, իրենց ձեւը եւ գոյնը ժողովուրդէն կ'առնեն: Թերթին մէջ խմբագիրը չիս կրնար գտնել, այլ իր միջավայրը:

Խմբագիրներ ալ կան որ շատ վատ գաղափարական, նշանաբան ունին: Ասոնց կէտ նպատակն է սին փառքը, անարդ արծաթը եւ կամ անշահ քմահաճոյքը: Ասոնք երկար չեն ծածկուիր. բաժանորդը շուտ կը տեսնէ թէ խմբագիրը ինչ եւ որու ալիւրը կ'աղայ. ինչ հոգիի տէր է: Ալ ինք չներշնչուիր անկէ՝ խմբագրին ազոտոտ խոհալէն. եթէ կարելի է, չուզեր յուզուիլ անկէ. չի լսեր զայն:

Բարձր եւ ընտիր խոհալը բուն իսկ խմբագրին համար անգին գանձ մըն է: Այդ է անոր միսթարութեան եւ վարձատրութեան աղբիւրը, իր սուրբ պարտքը խղճի մօտ կատարած ըլլալուն գիտակցութիւնը՝ եւ ահուշ գոհունակութիւնը՝ ամէն վարձքէ՝ գերազանց:

Այդ է նաեւ ներշնչման կենդանի աղբիւրը. սէրը հնարող է, մշտաբուլա աղբիւր մըն է: Այն է խմբագրին թէ շարժիչ զորութիւնը եւ թէ Մուսան — առանց ասոր անկարելի է իր ուղղութիւնը պահել, չը հոգնիլ, չը վնասիլ, նիւթ ունենալ հրապոյր ունենալ, նաեւ ճշմարիտ յաջողութիւն:

Վերցուր բեւեռային աստղը, թող վերցունեն մոլորակները իրենց սեւեռած աչքը այն մէկ լուսաւորէն, այն ատեն երկնային դրութեան յաւիտենական հիմերը կը շարժին, աշխարհներ կ'անցնին: Թող մոլորակներ մէկ վայրկեանի մէջ 20—30—40 եւն. մղոն արագութեամբ թռչին անհունութեան մէջ, վախ չունին մոլորելու եւ ո եւ է փորձանքի, քանի որ հիւսիսային աստղը կը մնայ անշարժ իբրեւ իրենց կեդրոնը:

Մեր նկարագրին ամէնէն թոյլ կողմը այն է, նկարագրի տոկունութիւն չունինք. յամառ, անյողողող, իր սուրբ խոհալին փարած խմբագիրներ կ'ուղենք: Այս է որ պիտի չինէ մեզ, թողունք թոյլ եւ աննպատակ կեանքը. չը սիրենք մեզի նմանող խմբագիրը: Մեզմէ բարձր եւ կարծր թող ըլլայ ան, անոր կազապարին մէջ ձուլուինք: Ուստի սիրենք եւ քաջալերենք «արի»ն ու «Բարի»ն, չաշխատինք խմբագիրը մեր մակարդակին իջեցնելու, թող պահէ ան իր վիճ. բարձրութիւնը, եւ մենք հոն ելլենք:

Զմիւռ. Գիւ

Յ. Մ. Թ.

ԱՐՈՒԵՍՏՆԵՐԸ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ԲԱՐԵՇՐՋՈՒԹԻՒՆԸ

Քննենք թէ արհեստները ինչպէ՞ս ժողովուրդի մը մտքին արտայայտութիւններն են եւ թէ ինչպէ՞ս կը փոխակերպուին քաղաքակրթութեան մը ուրիշի անցած ստաննին: Այս քննութեան մէջ միայն արեւելեան արհեստներով պիտի զբաղինք, քանի որ եւրոպական արհեստներու փոխակերպութիւններն ու ծնունդը նոյն օրէնքներուն ենթարկուած են: Բայց որովհետեւ մանրամասնութեանց մէջ

մտնել հարկ պիտի ըլլայ, տարբեր ցեղերու մօտ իրենց ունեցած բարեշրջութիւնները ցոյց տալու համար՝ նախ Եգիպտական արհեստներն առնենք եւ տեսնենք՝ թէ երբեմն ի՞նչ եղած են յաջորդաբար երեք ցեղերու (Եթովպական, Խմբագրի կենդանի, Յոյներէն ու Պարսիկներէն) մէջէն անցնելով:

Հողագնտին վրայ ծաղկած քաղաքակրթութիւններուն մէջ՝ հին Եգիպտականը կա-

տարեկապէս պատկերացած է իր արհեստնե-
րուն մէջ: Ան՝ հոն ցոլացած է այնքան կա-
րողութեամբ ու յստակութեամբ՝ Նեղոսի ա-
փերուն վրայ ծնած՝ որ արհեստական թիփերը
միմիայն իրեն կրնային յարմարիլ, եւ նշա-
նաւոր ձեւափոխութիւններու ենթարկուելէ
ետքը միայն կրնային որդեգրուիլ տարբեր
ժողովուրդներէ:

Եգիպտական արհեստները (մանաւանդ
ճարտարապետութիւնը) մասնաւոր իտէալէ
մը սիրած են, եւ որոնք տեւելով ամբողջ 50
դարեր բովանդակ ժողովուրդին նախապա-
շարունակները եղած են: Եգիպտոս կ'երազէր
ստեղծել մարդուն՝ անկորնչելի բնակարան
մը՝ դէմ առ դէմ իր առօրեայ գոյութեան:
Այս ցեղը՝ ուրիշներու հակադարձօրէն աստե-
լով կեանքը՝ պատուած է մահը: Ինչ որ կը
շահագրգռէր զայն՝ ամէն բանէ առաջ ան-
շարժ Մոմիան էր՝ որ իր կիտուածանկար
աչքերէն, իր սոսիի գիմակին մէջ, կը դիտէ
յաւիտենապէս իր սեւ բնակարանին խորհր-
դաւոր մեհնեացողները: Իր գերեզմանական
բնակարանին մէջ՝ ապահով ամէն տեսակ
պղծութիւններէ՝ այս մոմիան կը ճանչցուէր
իր անվերջ նրբանցքներու շրջապատներուն
վրայ ներկուած ու քանդակուած, ինչ որ
իր երկրային դարաւոր ընթացքին մէջ ամէն
ոք հրապուրած է:

Մանաւանդ Եգիպտական ճարտարապե-
տութիւնը, դամբարանական ու կրօնական է՝
քանի որ առաւել կամ նուազ իրեն նպա-
տակ ունի մոմիան ու աստուածները: Ասոնց
համար է որ կը փորէին գետնադամբանները,
կը բարձրացնէին կոթողները, բիլօնէսները
(plones), բուրգերը եւ այն մտածկոտ սիւնե-
րը՝ որոնք ուղղուած դէպ ի վեր իրենց քարէ
աթոռներուն վրայ այնքան շքեղ ու վեհա-
շուք կ'երեւային:

Այս ճարտարապետութեան մէջ՝ ամէն
բան կայուն ու մեծղի է, որովհետեւ կը
կարծուէր թէ յաւիտենական էին անոնք:
Մեր ճանչցած հին ժողովուրդներուն մէջ՝ հին
Եգիպտոսէն մակաբերելով կրնանք ըսել թէ
լրօք, արհեստը՝ ստեղծող ցեղին հոգեւոյն էն
հաւատարիմ ցոլքն է:

Իրարմէ խիստ տարբեր ժողովուրդներ,
օրինակի համար Եթովպացիները, Յոյները եւ
Պարսիկները իրենց արհեստները փոխ առած
են՝ կամ միայն Եգիպտոսէն՝ եւ կամ Եգիպ-
տոսէն ու Ասորեստանէն միանգամայն:

Առնենք ժողովուրդներու էն ստորինը՝
Եթովպացիները՝ եւ քննենք, Յայտնի է թէ
Եգիպտական պատմութենէն խիստ առաջ
գտնուած դարաշրջանի մը մէջ՝ կարգ մը ժո-
ղովուրդներ հրապուրուելով իրենց ժամանա-
կակից ուրիշ ժողովուրդներու քաղաքակըր-
թութենէն փորձեցին ընդօրինակել անոնց
յիշատակարաններն ու արհեստները:

Այս ընդօրինակութիւններէն օրինակներ
կան տակաւին եւ անոնց մեծ մասը խո-
շոր ուրուագիծներ են: Բայց այդ ընդօ-
րինակող ժողովուրդները մտաւորապէս շատ
անկեալ ըլլալով, չի կրցան բարձրանալ
քաղաքակրթութեան բարձրագոյն աստի-
ճանի մը, հետեւաբար հակառակ բազմաթիւ
դարեր շարունակուած Եգիպտական քաղա-
քակրթիչ ազդեցութեան, անոնք մնացին
ուր որ էին:

Ուրիշ խիստ տարբեր կլիմայի մը տակ,
ուրիշ ցեղ մը, նոյնպէս այն ժամանակ ան-
քաղաքակրթ Յոյները, Եգիպտոսէն ու Ասո-
րեստանէն փոխ առին իրենց արհեստներուն
առաջին օրինակները եւ նախ սահմանափակ-
ուեցան տեւել ընդօրինակութեանց մէջ: Այս
երկու մեծ քաղաքակրթութեանց արհեստ-
ներու նիւթերը մատակարարուած էին Փիւ-
նիկեցիներէն՝ որոնք ծովու եւ ցամաքի ճամ-
բաներուն տիրացած՝ Միջերկրականի ա-
փունքները իրարու հետ հաղորդակցութեան
կը դնէին եւ Փոքր Ասիոյ ժողովուրդները
կ'առաջնորդէին դէպ ի Բաբելոն եւ Նինուէ:

Մարդ չգիտեր թէ Յոյները ինչպէ՞ս ա-
սոնց օրինակները ալ աւելի զարգացուցին:
Բայց արդի հնագիտական պեղումները եւ
հետազոտութիւնները կը հաստատեն թէ՛ ա-
սոնց առաջին ուրուագիծերը խիստ կոշտ եւ
ղած են եւ իրենց դարեր պէտք եղած են
գլուխ-գործեցներ արտադրելու համար: Կոշտ
գործերէն ետքը, անհատական ու օտարինէն
աւելի բարձր արհեստ մը ստեղծելու համար՝
եօթր հարիւր տարիներ պէտք եղած են, եւ
վերջին դարերուն մէջ իրականացած յառաջ-
դիմութիւնները կը գերազանցեն բոլոր նա-
խորդները:

Ատաբազար

ՄԱՐԿՈՍ ԹԷՐԶԵԱՆ

ԿՈԿՈՐԴԻ ԴԱԵԱՆԱՆՔԸ

Ճայտուկ իրողութիւնները երբ մտքին ու կեանքին վրայ ճնշելու չափ թափ կ'ստանան բանաձեւով մը կը մկրտուին որ դաւանանք կը կոչուի:

Դաւանանքները իրենց ուժն ու փայլը կ'ստանան այն դարուն ոգիէն որուն մէջ ինքնաբերաբար կը ծնին: Դարուն ոգին ալ կ'եղանակաւորուի համայնքին կազմածին չըջափոխութեամբ: Կրնանք ըսել թէ համայնքին ու եւ է մէկ նշանակելի վիճակը կը չինէ դարուն ոգին եւ դարուն ոգին կը ստեղծէ դարուն դաւանանքը:

Իւրաքանչիւր դարաշրջան իր յատուկ դաւանանքը ունեցած է: Եղած են դարեր ուր ուրացումի շրջաններ եղած են եւ դարեր ուր մարդիկ նւթին փակած են:

Մարդկային ընկերութիւնը իր քաղաքօր կրթութեան հսկայ գիւտերովը այնպիսի հոգեվարք մը կը քաշէ, որ տալիս դաւանանքի մը, կոկորդի դաւանանքին ծնունդը կու տայ:

Ժողովուրդներու տարապայման աճումը, մեքենաները, դրամագլուխի կեդրոնացումը, ճաշակի փափկացումը եւ տնտեսական աշխարհի մէջ արձակ համարձակ քալող մըրցումի ազատութիւնը ընկերային կարգուսարքը այնպիսի անհատարակչութեան մը մատնած են որ մարդոց մեծամասնութիւնը սոսկ իրենց գոյութիւնը ապահովելու կը ձգնին:

Բնականաբար կոկորդի դաւանանքը պիտի ծնէր այս պայմաններուն տակ: Ու բնաւ մի դարմանաք որ այս դաւանանքը շատ աւելի տաք հետեւողներ ու ծաւալուն առաքելութիւններ ունի քան ուրիշ դաւանանքը:

Իւրաքանչիւր կոկորդ կոչուուն մըն է, ուր շահու, կեղծիքի չափաւորածները կը պանծան:

Կոկորդապաշտները լպրծուն դաւանանք մը ունին, անոնք ամէն գոյն կ'ստանեն, ամէն ձեւի կը մտնեն սոսկ ապրելու համար. պարտքի սկզբունքի եւ անհատականութեան դաշտափառները իրենց համար իշողութեան մէկ մթնին խորշը գրուելիք բրածոներ են:

Կոկորդի դաւանանք ունեցողները ժրպտուն դէմք, շաքար լեզու, անգոյն նկարագիր, համակերպող խառնուածք մը ունին. իրենց վիզը կ'երկարեն ամէն տեղ՝ հերիք է որ հաջի կտոր մը կամ միօր համեղ խայծ մը նշմարեն: Ամէն բան եւ բայց բան մը չեն. իրենց պատկերը սոցոններու կեանքին մէջ կրնա չափով մը նշմարել:

Այս դաւանանքը ունեցողներու սրտին ազնիւ զգացումները ու մտքին բարձրագոյն խտէպները չորցած են, կեանքի բարձր կուսումն մը հետամտելու հարցն ալ բնաւ չհագրուեր զիրենք:

Կեանքի՝ կոչում, բնական ձիւքերու հետամտիլ, տաղանդի մասնաւոր օժտումները յարգել չկայ անոնց համար ինչ որ չհապեր է, ընթացիկ վարկ ու առատ վաստակ կը խոստանայ՝ անօր կը հետա տին, հոգ չէ թէ այդ կերպով կը խեղդեն իրենց հոգիին բնական ձկտումները, կը մարեն իրենց հանձարի հուրը:

Կոկորդադաւանները կ'ըլլան նախանձոտ, նենգամիտ ու չողոքորթ, ամէն խարդախ մեքենայութիւններ կը գործեն իրենց քաղկ գերցնելու: Կոկորդի դաւանանք ունեցողները դրամապաշտ կ'ըլլան, դրամապաշտին ուղղամտութեանը բնաւ չեն վստահիր, դրամի մոլութիւնը ճիւղալային արարքներ կը կատարէ եւ մեղքերու արմատն է:

Դրամապաշտները, կոկորդի վարդապետութեան այդ հարադատ դաւակները, անիրաւ կ'ըլլան իրենց յարաբերութեանցը մէջ:

Այս կարգի մարդիկ կ'ըլլան նաեւ մեղաւաղձոտ, գոհունակութեան ժպիտը բնաւ չփայլիր անոնց դէմքին վրայ: Անոնք կը տրտնջան բաղդին դէմ որչափ ալ իրենց ժպտած ըլլայ ան:

Աւելին գիշերու մարմաջը զիրենք կը կրծէ ներսէն, իրենց երախներուն արիւնը կը քամէ, մոտահոգութիւնները իրենց ուղեղը կը կրծեն, զիրինք ջլախաւոր կ'ընեն: Անոնք դժգոհ են կեանքէն որովհետեւ զայն վայելելու իմաստութիւնը չունին, կը գիշեն բայց

առանց վայելելու, գիզելու համար կը դի-
զեն: Ոսկիի մէջ թաթխուած՝ բայց զուրկ են
կեանքի վայելքներէն: Երբ փոքրիկ ծախք
մը ընեն կարծես իրենց հոգիէն կը փրցնեն,
իրենց փափաքը իրենց պաշտած կոկորդէն
պէս անդունդ մըն է, որ բնաւ չյագենար եւ
կ'ուտէ ու կ'ուրանայ:

Մեղամաղձոտ են, որովհետեւ մենիկ
կեանք մը կ'ապրին, չեն ուզեր յարաբերա-
կան թելեր կաղմել որ չըլլայ թէ օր մը
դրամ վատնելու տխուր հարկին մէջ դանդա-
ւին Դժգոհ են կեանքէն, որովհետեւ չունին
իրենց համակիր անկեղծ սիրտ մը, գիտեն թէ
զգուելի են ամէնուն: չկայ մէկը որ զիրենք
իրենց անձնական արժանիքին համար պա-
տուէ, իրենց տրուած բոլոր յարգանքները
քաղաքավարութիւն են որ աւելի կը թըշ-
ուառացնեն քան կ'երջանկացնեն:

Անկեղծ համակիր սրտէ մը բղխած երախ-
տագիտութեան արտայայտութիւնը կեանքին
վրայ ցօղուած մանանայ մըն է: Այս երանու-
թեան միայն խոնարհ բարերարները կ'արժա-

նանան, զրամապաշտները զուրկ են այս մա-
նանայէն:

Կոկորդապաշտները երկչոտ ալ են: Շա-
րունակ կը դողան կեանքի անակնկալ պա-
տահականութիւններէն, կը խորհին թէ վաղը
մի գուցէ աղքատնան: Այս մտածումով շա-
րունակ կը տոչորուին:

Անոնք որ կ'ուզեն մարդկային ընկերու-
թեան բարիք մը ընել, իրենց սլաքները թող
ուզղեն այդ դաւանանքին. անոնք որ մարդ-
կային սէրը կ'ըզնան՝ կոկորդէն վեր դաւա-
նանք մը թող քարոզեն: Դառնանք արժա-
նիքի, սիրոյ կատարելութեան, դառնանք
երկնից անմահութեան, Աստուծոյ:

Անոնք որ կոչուած մը կ'ուզեն ծառայել,
հոգիի գծածութիւններէ զերծ մնալ, անխոն
երջանկութեան հասնիլ, թող ուրաքան կո-
կորդի դաւանանքը, որովհետեւ լարիւրինթոս
մըն է ան՝ սւր կը մոլորին աղնիւ հոգիները:
Կոկորդէն զինք պաշտողներուն բարոյական
գերեզմանն է:

Խարբերդ

ՅՈՎՀ. ՊՈԽԺԻԴԱՆԵԱՆ

(ԲՄԱՎԵՊ—ԳԵՂՕՆ)

Է՛ն գագաթն էր անիկա . . . : Արշալու-
սէն վերջը ծնող արեւին առաջին ցոլքերը
կ'երթալին անոր հնչուաբոյր կուրծքին վրայ
երկնքէն կաթկթած ցօղի վճիտ կաթիլները
ծծելու, որոնք ազամանդի փոքրիկ կտոր-
ուանքներու նման այնքան գեղեցկօրէն կը
սլլալային՝ կապոյտ, կարմիր, դեղին, կանանչ
գոյներու յաջորդական փոփոխումներով:

Ու սոխակը՝ է՛ն հիացնող երգիչը՝ գարու-
նի թռչուններուն, գիշեր ցորեկ կուգար ա-
նոր փշանուտ կանանչ ոստին ներքեւ թա-
ռիլ, եւ ամէնէն զգլխիչ գալալիկներով ա-
նոր գեղն ու հրապոյրը երգելու, անոր սիրովը
յափշտակուած, անոր սիրովը զինովցած:

Եւ մեղու մըն ալ իր սովորական բզզիւ-
նովը կ'ուգար ամէն օր անոր կուրծքին վրայ
բուսած գեղնորակ ուլունքներէն անուշիկ
հիւթ ծծելու՝ անուշիկ մեղր շինելու համար:

Իոկ գիշերն ալ լուսինը, իր արծաթավառ
չողիկները կը սրսկէր մինչեւ լոյս, անոր աղ-
ուորիկ կարմիր թերթերուն վրայ:

Բայց ամէնէն աւելի, գեփիւռն էր որ՝
բնաւ հանգիստ չէր թողուր զայն: Գիշեր
ցորեկ, անկէ առաւ համբոյրներ առնելէ չէր
կշտանար եւ անոր բոյրն ալ առնելով կը
տանէր հեռուները, օդին մէջ կը ցրուէր:

Ահա այսպէս, վարդը, տարփաւորներու
սիրուն երամէ մը պնդարուած՝ օրէ օր աւել-
լի կը գեղեցկանար, աւելի՝ կ'ուռճանար: Ու
միակ բացուած վարդն ըլլալով՝ վարդենիին,
միակ փառքն ալ էր անոր:

Եւ օր մը, կատարելապէս բացուած, տե-
սաւ որ գեռ նոր նոր կարմիր թերթիկներու
ծիւրեր կ'արձակէին միւս կողմները, ու ինք
կը մնար տակաւին միակ փառքը վարդենիին:

Ու այդ շնորհալի միակ վարդը, որ ծաղկած օրէն, երկինքը վճիտ, կապոյտ եւ առնամպ տեսած էր միշտ, ա՛լ կշտացած ամէն տեսակ փայփայանքներէ, վայելքներէ, հպարտութեամբ խառն տեսակ մը ձանձրոյթ զգալ սկսաւ այլ եւս:

— Ո՛հ, որքա՛ն ձանձրացուցիչ սիրահար մըն է մանաւանդ սա զեփիւռը որ զիշեր ցորեկ անհանգիստ կ'ընէ զիս իր անվերջ, չարչրկոտ գգուանքներովն ու համբոյրներովը ըսաւ:

— Ատա՛նկ է ըսաւ զեփիւռը, յանկարծաւ կիի եկած, ես որ քուկին ամէնէն կրտստ ու պաշտելի տարփաւորդ ըլլալ կը կարծէի, հիմալ, այդքան ձանձրոյթ կ'զգաս իդմէ: Աղէկ, ա՛լ անգամ մըն ալ սիրելու պիտի չի դամ քեզի:

Այդ օրը, ծառերուն վրայ ամենափոքրիկ տերեւ մը անգամ չէր շարժէր: Կատարեալ անդորրութիւն մը կար: Օդին մէջ ու վարդը իր ծղօտին կռթնած՝ աղուոր հանգիստ մը կ'առնէր, զեփիւռին չարչարանքներէն ազատ:

Օրը սքանչելի վերջալուսով մը կ'անհետանար, լոյսը հստղհետէ տեղի տալով խաւարին: Գիշերը վրայ հասեր էր արդէն, եւ արեւելքի հորիզոնէն ոսկիի գոյնով խոշոր կլորակ գունտ մը դուրս եկեր էր, ծովուն ծփանաւտ մակերեւոյթին վրայ՝ արեւելքէն առեւմուտք երկարող շողողուն լայն շառաւիղ մը գծելով: Լուսինն էր ան, իր կատարեալ լրումի վիճակին մէջ, որ իր լոյսը կ'արձակէր ամէն կողմ, մինչդեռ անթիւ անհամար լուսաւորներ ալ՝ եթերին մէջ կը պլպլային:

Ու դարձեալ, ծառերուն վրայ, ամենափոքրիկ տերեւ մը անգամ չէր շարժէր: Կատարեալ անդորրութիւն մը կար: Օդին մէջ ու վարդը իր ծղօտին կռթնած՝ աղուոր հանգիստ մը կ'առնէր, զեփիւռին չարչարանքներէն ազատ:

Այսպէս ժամերը արագութեամբ կ'անցնէին, երբ կէս գիշերուան մօտ, յանկարծ, անյայտ եղած զեփիւռը օձի պէս սուլող կծու հովի փոխարկուած, մոխրանման սեւ ամպերու կոյտ մը բերելով ծածկեց նախ համակ

պայծառ երկինքը: Եւ ահա, այդ խոժոռ, մութ ամպերէն, կայծակներու արհաւրաց կայծակը տուքներ ժայթքել սկսան, մինչդեռ հովը կատաղած բորբոքած վաղբով մը ամէն բան տեղէն կը շարժէր: Ծառերուն ճիւղերը իրար կ'անցնէր, տերեւները կը խշտացնէր եւ ո՛վ զիտէ, դեռ ի՛նչ տեսակ աւերներ գործելով: Ատոնց յաջորդեց տեղատարափ անձրեւ մըն ալ, որ մինչեւ լուսնալու մօտ անընդհատ տեղաց:

Գիշերուան փոթորիկը ստկայն, արհաւրալից տեսիլքի մը պէս եկեր անցեր էր ու հիմալ, քրքմածոյր արշալոյսը վարդ-ոսկի գոյներով քիչ քիչ կը գեղերփնէր արեւելքի երկնակամարը:

Օ՛հ, ի՛նչ զեղեցիկ էր նորեկ առաւօտը: Ծովը՝ լճակի մը պէս հանդարտ ու վճիտ՝ կը քնանար. ո՛չ մէկ վրդովում կը՛նշմարտէր իր կուրծքին վրայ, երբ նորածագ արեւը իր առաջին ցոլքերը սրսկեց անոր երկինքը հայելիացնող անփոթ լանջքին վրայ: սրսկեց սարերու, ձորերու վրայ, սրսկեց վարդենիին ալ վրայ, որուն ճիւղերն ու տերեւները գիշերուան անձրեւին կայլակներով՝ բեռնաօրուած էին:

Հեռուէն կը լսուէր բզդիւնը մեղուին, որ գարձեալ կուգար, անշուշտ իր սիրական վարդին անուշաբոյր ուլունքներէն մեղր ծրծիլու: Սոխակն ալ ուր որ էր, անշուշտ, գալով՝ պիտի թառէր անոր ոստին ներքեւ: հիւսելու համար նորէն իր մեղեղմներուն ամէնէն հիանալի մէկ կտորը:

Բայց ի՛նչ անակնկալ ու յուսափափութիւն: Ո՛չ մէկը իր տարփաւորներէն գտաւ վարդը իր ոստին վրայ:

Միայն զեփիւռն էր որ, գտնելով զայն՝ իր թաւշանման կարմիր թերթիկները հոս հոն ցեխերու մէջ խոշտանգուած ու ցրուած՝ ուրախացաւ՝ շատարեւապէս լուծուած տեսնելով վրեժը:

Սամսոն

Պ. Գ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ(*)

ՄԱՐԶՈՒԱՆԷՆ ԶՄԻՌՆԵՍ

Զմիւռնիայէն մեկնելու օրերս կը մօտե-
նան ու ես շարունակ երեւակայութեանս
մէջ Զմիւռնիան կը բաղդատեմ Պօլիսի հետ,
որովհետեւ իմ բաղդատութեանս եղբը Միշա
Պօլիսը եղած է: Բայց իրողութիւնը միշտ
իրողութիւն է: Նախ որ Պօլսոյ բնական գիր-
քը բնաւ բաղդատութեան չկրնար դրուիլ
Զմիւռնիայի հետ, քանզի Պօլիս աշխարհի վը-
րայ ամենագեղեցիկ գիրք սենցող քաղաք-
ներէն մէկն է: Իսկ գալով արուեստականին,
Զմիւռնիա գեղեցիկ է եւ արուեստական, շատ
բան կը պարունակէ իր մէջ, սակայն Պօլիս
ոչ միայն գեղեցիկ ու հրապուրիչ է արուես-
տական տեսակէտով՝ այլ աւելի փառաւոր է
աւելի վսեմ է, իր թէ գեղեցիկ եւ թէ բարձր
չէնքերովը, տուններովը, պարտէզներովը, լայն
պողոտաներովը եւ շուկայի ճոխութիւններով-
վը: Պօլսոյ օդը աւելի մեղմ ու հաճելի է, իսկ
թաղերը, արուարձանները եւ անոնց գիրքերը
աւելի այլազան ու հրապուրիչ են իրենց օ-
դովը, ջուրովը, տեսարանովը եւ հաճոյքնե-
րովը: հետեւաբար հոն կեանքը եւ ապրելու
եղանակն ալ այլազան է, եւ կեանքի ու
տեսարաններու այդ զանազանութիւնն է որ
հաճոյք ու հրապուրիչ կ'առթէ մարդուն:

Վերջապէս հաճելի տպաւորութիւններով
կը մեկնիմ Իզմիրէն՝ վերջին հրաժեշտս տա-
լով Իզմիրի եւ քարափին վրայ հաւաքուող
Իզմիրցի բարեկամներու: Շոգենաւանիս ճամ-
բայ կ'իլլէ ճամբորդներու հաճելի ընկերակ-
ցութիւնով մը: վերջին ակնարկներս կը նե-
տեմ Արշլպեղապոսի եւ Մարմարայի հան-
դարտ ջուրերուն, ցիրուցան կղզիներուն,
գեղեցիկ տեսարաններուն ու աշտարակածեւ
բազմաթիւ հողմազաններուն, որոնց թաւա-
լող առագաստները կարծես իրենց վերջին
բարեւը կուտան մեր շոգենաւին խելքին վը-
րայ ծածանող դրօշակին: 34 ժա-
մէն դարձեալ կ'ողջունենք Պօլիսը, երթալու
ատեն արեւածագին կը մոռնենք Ոսիորդ, եւ
հիմա արեւամուտին կ'իլլենք Ոսիորդէն: Շո-
գենաւին մէջ ամէն մարդ ոտքի վրայ է, ես

ալ համալսարանական երկու հայ ուղեկից-
ներու հետ շոգենաւին կամրջակին վրայ
կանգնած դիտակով շարունակ կը դիտեմ ա-
մէն կողմ առանց կէտ մը իսկ կորսնցնելու:
Տեսարանները միշտ նոր կ'երեւան, այլազան
եւ հրապուրիչ: Ծովեզերեայ շքեղ պալատ-
ները, արուեստական պարտէզները եւ ան-
տառները, անդին կանանչադարձ բլուր-
ները, բնական անտառները, գեղատեսիլ տու-
ները եւ արուարձանները ուրիշ անգամներ
ըէն չա՛տ աւելի գրաւիչ ու հմայիչ կ'երեւան
թերեւս անոր համար որ այս անգամ շատ
քիչ վայելցի Պօլիսը ու ժամանակ մը դար-
ձեալ պիտի չտեսնեմ զայն: Շոգենաւանիս հան-
դարտիկ կ'ընթանայ Ոսիորդի անշարժ ջուրե-
րուն մէջէն, եւ ահա դէմս կը տեսնեմ Բու-
մելի Հիսարը եւ Բուպէթ Գօլէճը որ վերջա-
լոյսի ճառագայթներուն մէջ կը փալիւայ: կը
մտածեմ թէ գիտութեան այն գեղատեսիլ
յարկը որ Բումէլի Հիսարի գեղեցիկ ու կա-
նաչադարձ բարձունքին վրայ գրեհակի մը
պէս կը կենայ, բարձրէն դիտելով ամէ-
նուն վրայ՝ որքա՛ն սերունդներ զաստիա-
րակեց եւ տակաւին քանի քանի սերունդ-
ներ պիտի գաստիարակէ օրհնութիւն սիոնե-
լով ամէն կողմ: Շոգենաւանիս մեղմիւ կը սա-
հի Բումէլի Հիսարի եզերքին մօտէն, ու ես
դիտակովս տուն մը կը փնտռեմ անհամբեր,
եւ ահա գտայ կ'ըսեմ ուրախութեամբ ընկեր-
ներուս. Բրօֆ. Ճէճիղեանի գեղատեսիլ տունն
է ան: Հեռաւորութիւննիս 150-200 մեթր
հազլւ կայ, եւ ի՛նչ զարմանք, ամէնքնին
ալ իրենց տանը պատշգամբն վրայ նստած
են եւ իրենց ձեռքի դիտակովը մեր եռա-
կայմ շոգենաւը կը դիտեն: Դիտակովս շատ
որոշ կը տեսնեմ Բրօֆէսէօրը պառչափն
ծայրը՝ իր լայն ճակատովը եւ լայն կուրծ-
քովը. ալ տարակոյսս փարատելով կ'սկսիմ
թաշկինակս եւ գլխարկս միասին շարժել, եւ
ահա անոնք ալ ամէնքնին մէկանց կը պա-
տասխանեն իրենց թաշկինակներու շարժու-
մով: Սիրտս ուրախութեամբ կը տրոփէ. այս
լուռ ու անակնկալ հանդիպումն համար, եւ

(*) Շար. 35րդ թիւէն եւ վերջ:

սակայն միւս կողմէն ալ շատ կը տրտմիմ խորհելով որ այլեւս չպիտի կրնամ սիրելի Բրոֆէսէօրը տեսնել ու վայելել մեր տանը մէջ, ա'լ հաստատապէս կը համոզուիմ թէ Բրոֆէսէօրը իմ յուսացածէս աւելի շուտ վերադարձած է Մարդուանէն. իմ աճապարելս անօգուտ էր: Արեւը մայրամուտին կը մօտենար, շողեւանիս կը փախչէր Ուփօրի գեղածիծաղ ախիւրէն, իրարմէ անտեսանելի ըլլալու վրայ էինք, եւ տակաւին թաշկինակներնիս օղին մէջ կը ծածանէին: Ես տխուր եւ մտախոհ կերպորանք մը առած էի, երբ ուղեկիցներս կ'ուզէին ուշադրութիւնս ուրիշ կողմ դարձնել. բայց ես չուզելով այլ եւս կամրջա-

կին վրայ մնալ՝ վար կ'իջնամ խցիկիս մէջ՝ քունով ինքզինքս սփոփելու, սակայն հոն ալ երազներուս մէջ կը տեսնեմ այն ձերմակ թաշկինակները՝ որոնք շարունակ կը ծփծրփային օդին մէջ Ոսփօրի եղերքին վրայ: Այս բաժանումէն 36 ժամ ետքը առաւօտուն քունէ արթնցածնուս պէս հեռուանց կ'ողջունեմք գեղատեսիլ Սամսօնը իր ձերմակ տուներով, եւ սակայն ես ընաղղով մը ետիս կը նայիմ դարձեալ՝ կարծես շարժող միւլենոյն թաշկինակները նշմարելու համար հեռաւոր հորիզոնին մէջ:

ՅՈՎՍԷՓ Յ. ԹՈՐԻԿԵԱՆ

«ԲԻԻՐԱԿՆ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

19

Հ. Կ. ՈՒԷԼՍ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՐԴԻԿԸ ԼՈՒՍՆԻ ՄԷՋ

—Մօտ կեցիր, ըսի:

Լուսնամարդ մը մութին մէջէն դուրս ցատկեց, եւ ճիշ մը արձակելով փախաւ: Կանգ առի եւ Քաւփօն ալ ձեռքովս կեցուցի: Վերարկուս ձողիս վրայ կախեցի, յաջորդ լուսնաշորթին ետեւէն ալ գաղտագողի դարձայ, ձողը եւ վերարկուն ձգեցի, ինքզինքս անգամ մը ցուցուցի եւ յանկարծ ետ քաշուեցայ:

«Պճճ-Պճճ», նետ մը անցաւ քովէս: Լուսնամարդերուն մօտեցած էինք: Ասոնք մեծ բազմութեամբ կայնած էին, իրենց պատեւրազմական գործիքները մեզի ուղղած: Երկու կամ երեք նետեր ալ հետեւեցան առաջինին, եւ յետոյ նետաձգութիւնը դադարեցաւ: Գլուխս անգամ մը վեր հանեցի, եւ տանէն աւելի նետեր անմիջապէս տեղացին մեր կողմը: Վերարկուս եւ ձողը դարձեալ ձեռք առի:

—Հիմա նայինք, ըսի, եւ վերարկուն դուրս երկնցուցի:

«Պճճ-Պճճ, պճճ-Պճճ»: Վերարկուս վայրկեանի մը մէջ խիտ առ խիտ ծակուեցաւ նետերով, եւ մեր ետեւի լուսնաշորթին մարմինին վրայ ալ շատ մը սլաքներ անկուեցան: Անմիջապէս ձողը վերարկուս տակէն

քաշեցի հանեցի, եւ լուսնամարդերուն վրայ յարձակեցայ: Բոպէի մը չափ կոտորած կար: Այնքան կատղած էի որ մարդ մտիկ չէի ըներ, եւ հակառակորդներս ալ հաւանօրէն այնքան սարսափած էին որ չէին կրնար կռուիլ: Սա սողոգ է որ կռուելու փորձ չըրին: Այս միջատան խոն արարածներուն մէջէն անցնելով խոտի պէս կը դարնէի, կը հնձէի զանոնք աջ ու ձախ: Խոնաւութեան փոքրիկ կախիլներ հոս հոն կը ցայտէին: Խեղճիւրը ռաքիս տակ կը ձգմուէին, կը ճըւային եւ լպրծուն բաներ կը դառնային: Չեմ գիտեր թէ Քաւփօն ինչ ըրաւ: Անգամ մը այնպէս երեւցաւ թէ այս կռիւը արդէն դար մը տեւած էր եւ յաւիտեանս պիտի շարունակուէր: Յետոյ յանկարծ ամէն բան լմնացաւ, եւ լուսնամարդերը գլուխին առած կը փախչէին: Քանի մը քայլ առաջ վազեցի աղաղակելով, յետոյ բոլորտիքս նախեցայ: Ասլած մնայի: Քարայրէն վար նախեցայ, եւ այդ կողմը ոչ մէկ լուսնամարդ կ'երեւար: Տարապայման զարմանք մը զգացի այն մեծ կռուին սաստկացման համար որուն մէջ նետուած էի, եւ հրճուանքս ալ քիչ չէր: Ապուշ ապուշ կը խնդայի: Այս օտարոտի լուսինը:

Ջարդ ու փշուր եղած մարմիններուն վրայէն ցատկելով Քալօրի ետեւէն վազեցի:

ՓԼՈՒՐ ՔԷ.

ԱՐԵՒՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՄԷՋ

Արդ տեսանք որ մեր առջեւի քարայրը միգամած պարապութեան մը մէջ կը վերջանար: Վայրկեան մը յետոյ կը գտնուէինք տեսակ մը դառ ի վեր ճեմելիքի վրայ, որ գլանաձեւ ահագին փոսի մը պատերէն ցըցուած էր եւ փոսին շուրջը մէկ ու կէս անգամ դառնալէ ետքը վերը շատ հեռուն դարձեալ ժայռին մէջ կը խորանուէր: Ամէն բան տարապայման մեծութիւն ունէր: Պատերէն վեր մեր գլխուն վրայ շատ բարձր կը բացուածք մը եւ ազօտ լուսաւորներ կ'երեւային, եւ բացուածքին եզերքին կէսը արեւին շրջապատէր լոյսով լուսաւորուած էր: Երկուքս միասնաբար տղաղակեցինք:

—Քալինք, ըսի, առջեւէն երթալով:

Հոն նայէ, ըսաւ Քալօր եւ մեծ զգուշութեամբ ճեմելիքին եզերքին մօտեցաւ: Ես ալ իր օրինակին հետեւեցայ, եւ ծռելով վար նայեցայ, բայց վերի պայծառ լոյսէն շրջած ըլլալով անյատակ մթութեան մէջ կարմիր եւ ծիրանի գոյներ միայն կը տեսնէի: Սակայն եթէ չէի կրնար տեսնել, կրնայի լսել: Այս անդունդին խաւարէն ձայն մը կուգար, ձայն մը նման այն ցատկալից բըզզումին զոր մարդ կը լսէ մեղուի փեթակի մը վրայ դնելով ականջը: Այս ձայնը մօտիկ ըրի, յետոյ աւելի ամուր բռնելով ձեռքիս ձողը սկսայ Քալօրի առջեւէն ճեմելիքէն, վեր ելլել:

—Ասիկա այն փոսը ըլլալու է, ըսաւ Քալօր, որուն նայեցանք այն կափարիչին վրայէն:

—Եւ վարը հոն այն լոյսերը տեսանք, պատասխանեցի:

Մեր ճամբորդութեան միջոցին միայն երկու լուսնամարդերու պատահեցանք որոնք զմեզ տեսնելով փախան առանց չորս կողմ նայելու: Յայտնի էր թէ մեր ոյժին եւ

խստութեան տեղեակ էին: Դուրս ելլելու ճամբան մեր ակնկալածէն աւելի պարզ էր: Ուրտապտոյտ ճեմելիքը դառի վեր ուղիղ փապուղիի մը յանգեցաւ:

Գրեթէ անմիջապէս սկսաւ լուսնալ, եւ յետոյ հեռուն, բարձր տեսնուեցաւ փապուղին մուտքը՝ շրջապատէր պայծառութեամբ: Բերանին եզերքը, դառ ի վեր ճամբուն գագաթը, ծածկուած էր մեղի ծանօթ փշալից թուփով որ հիմա երկնցած, կոտրած, չորցած մեռած էր: Եւ զարմանալի է որ մենք մարդիկս, որոնց նոյն այս բոյսը ատենօք այլանդակ եւ սոսկալի երեւցած էր, հիմա զայն կը դիտէինք այն զգացմամբ որով աքսորեալը իր բնիկ երկիրը կ'ողջունէ առաջին անգամ: Մեղի հաճելի էր մինչեւ իսկ օդին անօրութիւնը, որ մեր շունչը կը կարճեցընէր եւ խօսիլը կը դժուարացնէր: Փապուղիին բերանը ընդարձակ կոխտուած տեղ մը կար ուրկէ լուսնահորթները եկած ու գացած էին: Վերջապէս հոն հասանք պայծառ լոյսին եւ ճնշող տաքութեան մէջ:

Օղը սոսկալի տաք էր, եւ ֆիզիքական մեծ անհանգստութեան մէջ էինք, այսու հանդերձ մղձաւանջ չկար այլ եւս մեղի համար: Դարձեալ մեր սահմանները եկած էինք երկնից լուսաւորներուն տակ: Մթին անցքերու եւ ճեղքերու մէջէն փախչելու ատեն մեր ունեցած բոլոր վախը եւ մտահոգութիւնը գացած էին մեզմէ: Գրեթէ առանց հաւատալու կը նայէինք այն սեւ բացուածքին որմէ դեռ նոր դուրս ելած էինք:

Բլրակի մը վրայ, լավայի զանգուածի մը շուքին տակ կայնած չորս կողմա կը դնէի: Տեսարանը փոխուած էր բոլորովին բոյսերուն տարապայման կերպով աճելուն եւ ապա չորնալուն համար:

—Եթէ այս բոլորին կրակ մը տանք, ըսի, դեռինք նստելով, կարելի է գունտը գտնենք մոխիրներուն մէջ:

Քալօր կարծես թէ չլսեց: Իր ձեռքին տակէն կը դնէր լուսաւորները, որոնք հոս կառակ լոյսին պայծառութեան տալիսին մեծ թուով կը տեսնուէին երկինքին վրայ:

—Որչափ ատենէ ի վեր հոս կը գըտ-
նուինք կը կարծես, հարցուց վերջապէս:

—Ո՞ւր ըսել կ'ուզես:

—Լուսինն վրայ:

—Թերեւս երկու օր:

—Աւելի ճշգրէ՞ տասն օրի չափ: Գիտե՞ս որ արեւը զենիթէն անցած է եւ արեւմուտք կ'իջնէ: Զորս օրէն կամ աւելի կ'անուխ գի-
շեր պիտի ըլլայ:

—Բայց . . . մէկ անգամ միայն ճաշ կե-
րանք:

—Գիտեմ: Եւ . . . : Բայց լուսաւորնե-
րը հոն են:

—Սակայն ինչո՞ւ ժամանակը տարբեր
կ'երեւայ փոքր մոլորակի մը վրայ:

—Ձեռ գիտեր, բայց այնպէս է:

—Ժամանակը ինչպէս կը գիտցուի:

—Անօթութիւն, յոգնութիւն, այս բոլոր
բաները տարբեր են: Ամէն բան տարբեր է,
ամէն բան:

—Տասն օր, ըսի՛ր կը մնայ . . . :

Վերը արեւին նայեցայ վայրկեան մը, եւ
տեսայ որ զենիթին ու արեւմտեան հորիզո-
նին մէջտեղը հասած էր:

—Զորս օր, Քալօր, յարեցի: Ձեռք կըր-
նար հոս նստիլ եւ երազել: Ինչպէս գործի
սկսինք:

Ոտքի ելայ:

—Կէտ մը որոշենք, ըսի, զոր կարող ըլ-
լանք յետոյ ճանչնալ: Թաշկինակ մը կամ
ուրիշ բան մը կ'սկսենք եւ անոր չուրջը մեր
փնտռութիւնը կատարենք:

Քալօր քովս կայնեցաւ:

—Այո, ըսաւ, ուրիշ բան չմտար բայց
եթէ գունտը փնտռել: Ուրիշ ընելիք չկայ:
Կարելի է գտնենք: Եւ եթէ չգտնենք . . .

—Պէտք է շարունակենք մեր փնտռու-
տութիւնը:

Քալօր ասդին անդին նայեցաւ: Ակնարկ
մը նետեց վեր գէպի երկինքը եւ վար գէպի
փապուղին:

Եւ յանկարծ անհամբերութիւն արտա-
յայտող շարժումով մը դիւ զարմացուց:

—Ա՛խ, ի՞նչ յիմարութիւն գործեցինք,
ըսաւ: Գործը մինչեւ հոս բերե՛լ: Խորհէ՛ թէ
ի՞նչ կարելիութիւններ կային եւ ինչե՛ր
կրնայինք ընել:

—Տակաւին բան մը կրնանք ընել:

—Բայց ո՞չ ինչ որ պիտի կրնայինք ընել:
Հոս մեր ոտքին ներքեւ աշխարհ մը կայ:
Միտքդ բեր այն մեքենան զոր տեսանք,
այն վիճը եւ անոր կափարիչը: Ասոնք
միայն դուրսի հեռաւոր բաներն էին, եւ այն
արարածները որոնց հետ կուեցանք, սոսկ
տգէտ զիւղացիներ եւ անասունի նման գոր-
ծաւորներ էին: Բայց վա՛րը: Որչափ խորը
իջնես, քարայրները այնչափ կ'ընդարձակին
եւ բազմամարդութիւնը կ'աւելնայ: Անշուշտ
Եւ լուսնին մէջտեղը կեդրոնական ծովը կը
տարածուի: Խորհէ՛ անոր սեւ ջուրերուն
վրայ՝ աղօտ լոյսով մը լուսաւորուած: Թե-
րեւս նաւեր կ'երթեւեկեն անոր վրայ: Թե-
րեւս վարը հզօր քաղաքներ եւ բազմամարդ
ճամբաներ կան, մարդուս խելքէն վեր եղող
իմաստութիւն եւ հնարագիտութիւն: Եւ
մենք թերեւս հոս պիտի ստանանք առանց
տեսնելու այս բաներուն տիրող իշխանները:
Յետոյ անոնք պիտի գտնեն մեզ, մեր
փառքած լուռ մարմինները, եւ պիտի գըտ-
նեն գունտը զոր մենք չենք կրնար գտնել,
եւ վերջապէս, բայց ուշ, պիտի հասկնան
մեր նպատակը:

(Շարունակելի)

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՔԵՆՏՈՐ ՌՈՒԶՎԷԼԴ

Մ. Նահանգի՝ րու համար այսօր, օրուան
մարդն է Թէոսոր Ռուզվելթը: Եանքերները,
Մաք Քինլիի վաղաճառ մահուան լուրին
առջեւ պահ մը անդամալուծուած վիճակի

մէջ կ'իյնային, անվերջ աղէտի մը հանդէպ
գտնուելու տպաւորութիւնը կրելով: Ժողո-
վուրդներու տենդոտ կեանքին մէջ սակայն,
ինչպէս որ այդ բնականօրէն պատահած

իրողութիւնները կը յաջորդեն մէկզմէկու, այնպէս ալ Մաք Քինլիի նախագահութեան օրերու պատկերը կորսնցուցած է իր վառ գոյները, յիշատակի մը տաքուկ թուութիւնը միայն պահելով ամէնուն մըտքին մէջ: Ասկից երկու շաբաթներ առաջ բոլոր ամերիկեան թերթերը Մաք Քինլիով լեցուած էին, բայց այսօր անոր յիշատակին յարգանքի տեղ մը միայն պահելով, իրենց սրահակները կը լեցնեն, Ռուզվելթի անձնաւորութեան ու իր բռնելիք քաղաքականութեան շուրջ յօգուածներով: Եւ ասիկա առանց պատճառի է որ տեղի կ'ունենայ: Ռուզվելթի բռնելիք քաղաքականութիւնը թէ երկրին ներքին գործերուն մէջ, եւ թէ արտաքին ընդհանուր քաղաքականութեան մէջ այժմէն ճշգրիտ պէտք է ընդունիլ որ Ամերիկացիներու համար ունի մեծ կարեւորութիւն: Որովհետեւ Մաք Քինլիի զիմացելուն քաղաքականութեամբ անգամ մը կայսերականութեան եւ մաքսադաշտային դրութեան մը հոսանքին մէջ ինկած, Մ. Նահանգներու ժողովուրդը այսօր այլ եւս բարձակ ազատութիւնը չունի ուղածին պէս, մէկ անգամէն, սկսուած է տարբեր քաղաքական ուղղութեան մը մէջ մտնելու: Մեծ թեթեւացում մըն էր Մ. Նահանգներու մէջ, ամէնուն համար, Ռուզվելթի կրկին անգամ ներ ըրած յայտարարութիւնը լսելը թէ ինքը առաջադրած է Մաք Քինլիի սկսած քաղաքականութիւնը կէտ առ կէտ շարունակելու, եւ իր այս յայտարարութեան ալ ամէնէն մեծ ապացոյցն է այն առաջարկը որով պէտք է որ բոլոր կառավարական գործերու զուլս գտնուողները շարունակեն իրենց գործակցութիւնը հանդէպ նախագահին:

Այս ամէնքը շատ որոշ բաներ են: Այսինքն թէ երկրին մէջ եւ թէ երկրէն դուրս ամէն ոք համոզուած է թէ այն բոլոր խնդիրներուն մէջ, որոնց սկիզբը դրուած է Մաք Քինլիի օրով, Ռուզվելթ կատարելապէս պիտի հետեւի իր նախորդին ուղղութեան: Իսկ խնդիրը բոլորովին կը փոխուի, երբ աչքի առջեւ ունենայ ամէն ոք որ Ռուզվելթի օրով, Մ. Նահանգներու համար

կրնան բոլորովին նոր խնդիրներ ծագիլ: Նոր խնդիրներ ծագելու պարագային, ինչ ուղղութեան մը հետեւելու մասին որոշ ճամբայ մը գծուած չըլլալով, Ռուզվելթ անխուսափելի կերպով անձնական դրոշմ մը պիտի դնէ իր գործերուն վրայ, եւ այսօր այդ տեսակ պատահականութեանց հանդէպ Ռուզվելթի կատարելիքին վրայ է որ կարծիքներու եռանդուն փոխանակութիւն մը տեղի կ'ունենայ թէ՛ Մ. Նահանգներու մէջ եւ թէ՛ անկէ դուրս:

Մաք Քինլիի եւ Ռուզվելթի մտքի հակումներուն եւ խառնուածքի տարբերութիւնները ճշգրիտ շատ կարեւոր է, քիչ կամ շատ կանխատեսելու համար թէ ինչ տարբերութիւններ կրնան ծնիլ Մ. Նահանգներու քաղաքականութեան մէջ, փոխանակ Մաք Քինլիի, Ռուզվելթ ըլլալով այժմ Սպիտակ Տան ընակիչը: Մաք Քինլի, առջի օրէն յայտնուած է իբր հաշուող միտք մը, որ կարող է միեւնոյն ատեն գործի մը ամէն նրբութիւնները տեսնել: Իրաւագիտական առարկէզին մէջ առաջին անգամ, եւ յետոյ իր մասնակցութեամբը երկրին քաղաքական գործերուն, ցոյց տուած է Մաք Քինլի մտքի այս կրկնակ յատկութիւնները, որոնցմէ զատ ունեցած է նաեւ երկրին շահերուն ինքզինքը նուիրելու անդուստ խանդ մը եւ Ամերիկացիի մը ճշմարիտ հոգին, չի հանդուրժելով որ ոչ-ամերիկացիներ, հետեւէն կամ մօտէն որ եւ է միջամտութիւն մը կամ ազդեցութիւն մը ունենան ամերիկեան գործերուն մէջ: Ինչ որ ամէնէն վերջ տիրող յատկութիւնն էր Մաք Քինլիի, սո է որ անիկայ շատ մը պարագաներու մէջ ցոյց տուաւ թէ իր հաշուող միտքը միշտ տէրը կը մնար իր զգացումներուն, իր եռանդներուն: Ահա՛ հոս է քաղաքագետի մը գրել խառն յատկութիւնը, ինչպէս նաեւ յաջողութիւնը, եւ Մաք Քինլի իր այս կարողութեամբ Մ. Նահանգներու ամենէն կարող քաղաքագետն էր օժտուած ըլլալով նաեւ երկաթի կամքով մը:

Թէոտոր Ռուզվելթ տակաւին շատ շօշուփելի ապացոյց մը չէ տուած թէ Մաք Քինլի

չափ հաշուող միտք մըն է, կարող միեւնոյն ատեն ինդրի մը բոլոր նուրբ կողմերը տեսնելու. յետոյ շատ կասկածելի է որ Բուզվէլդ ունենայ իր զգացումներուն եւ եռանդներուն տէրը մնալու համար անհրաժեշտ տիրապետող միտք մը, որ ամէն բան հաշուէ եւ յետոյ գործի ձեռնարկէ, առանց ականջ կախելու լոկ տրամադրութիւններու կամ եւ ունեցնելու: Ռուզվէլդի ժողովրդականութիւնը չատ թարմ է համեմատաբար, եւ կը սկսի զինուորական գործունէութեամբ: Ռուզվէլդ զինուորական խառնուածք մը ըլլալով աւելի, անսպասելի չէ իրմէ որ աւելի հատու քաղաքականութեան մը հետեւի քան թէ Մաք Քինլի: Մանաւանդ այնպիսի ատեն մը, որ Մաք Քինլի իր բաղդատաբար հատու քաղաքականութիւնը սկսած էր մեղմել, կամ մեղմելու ծրագիրներ ունէր, ալ աւելի աչքի կը զարնէ Մ. Նահանգներու նոր նախագահին զինուորական խառնուածքը, եւ այդ խառնուածքին արդիւնք, ունենալիք հատու ընթացքը քաղաքականութեան մէջ: Սակայն Մ. Նահանգները վերջին հինգ տարուան իրենց հատու քաղաքականութեամբ այն տեսակ կացութեան մը հասած են, ուր ներքին տնտեսական ինչպէս նաեւ քաղաքական բարդ առձեռն համար պէտք ունին ինքնամփոփման մը, եւ ինքնամփոփման համար ամէնէն աննպաստ քաղաքականութիւնն է հատու ըլլալը:

Թէ Բուզվէլդի փափաքն է մէկ կողմէ չափունակել ինչ որ Մաք Քինլի սկսած է, եւ մյուս կողմէ գոտակցիլ թէ հատու քաղաքականութիւն մը որոշ ժամանակի մը համար Մ. Նահանգներու ժողովրդին չի կըրնար օգտակար ըլլալ, թերեւս իր գործելու եղանակին այն տեսակ ուղղութիւն մը տան, որ ընդհանուր գիւտնադիտական աշխարհի մէջ շատ զգալի չըլլայ Մ. Նահանգներու նախագահական փոփոխութիւնը:

Որքան անզգալի ըլլայ ընդհանուր աշխարհի մէջ, Մ. Նահանգներու նախագահական փոփոխութիւնը գոնէ կարճ ժամանակի մը համար ունեցան երկիրը կը շահի, կարող ըլլալով հարուստացնել իր քաղա-

քական տարածումէ մը վերջ կատարելիք բարգաւաճումը:

Բուզվէլդ նախագահական պաշտօնին կը բարձրանայ, ժողովրդեան համակրական ցոյցերուն մէջ, որով կրնանք ըսել թէ առայժմ հանրային կարծիքը իրեն հետ է: Իր նրբամտութեամբն է որ պիտի արդիւնաւորէ հանգէպ ինքը ցոյց տրուած ժողովրդական համակրութիւնը եւ պիտի դառնայ ժողովրդին նախագահը:

Մ. Շ.

Ն Ա Մ Ա Կ Ա Տ Ո Ի Փ

Սեւերակ. Ե. էֆ. Փ.—Մենք 25 դահ. միայն ստացած ենք: Այդ գիրքը չի կայ: Ղրկուեցան թերթերը:

Մանչէսթըր. Ա. Մ. էֆ. Ժամկոչեան.— Ոչ նամակը եւ ոչ ալ դրամը չենք ստացած: Հոս փնտռեցինք ձեր նամակը, բայց չի գտնուեցաւ: Հաճեցէք նամակին ստացադիրը զրկել, որ անով կարենանք փնտռել:

Իզմիր. Կ. էֆ. Մ.—Տ. էֆ. Մ.ի թերթը ուղղակի իրեն կը զրկուի: Դադրած է Ս. էֆ.ի թերթը: Ղրկուեցաւ:

ԶՐՈՒՑԱՏՐԱԿԱՆ ԲԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԴԼԻԵՐԷՆ ԼԵՉՈՒԻ (1901)

Ի պէտք վարժարանայ եւ ի քննարկ առանողաց
Հայերեմի վերածեց Գեորգ Յ. Կիւլեան

Սոյն Բերականութեան մէջ հարթուած են անգլիերէն լեզուի բոլոր գծաւորութիւնները: Ամէն անոնք որ կը փափաքին ՍՈՒՂ Ժամանակի մէջ ՈՒՂԻՂ սօրվի անգլիերէն լեզուն, թող անգամ մը փորձեն սոյն դասագիրքը:

Դիմել Յ. ՍՐԱՊԵԱՆ գրատուն

(ՄԱՐՁՈՒԱՆ)

Եւ կամ հրատարակչին **MR. JULIUS GROOS,**
PUBLISHER
HEIDELBERG (Allemagne)

Տեղ եւ Տնօրէն

Հ. ՍՏԵՓԱՆ Խ. ԻԻԹԻԻԶԵԱՆ

ՏՊԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱԳԱՆԱՆ

Կալաթա Գուրշումլու խան, քիւ 7

որելիք

որն կը
սական
թէ առ
է: Իր
աւորէ
ական
ժողո-

Շ.

զահ,
ի կայ:

սն,—
սցած:
զըս-
ազիրը

Դերթը
է Ս.

Իիկն

չայ
ն

սծ կն
նեբը:
ամա-
զգուն,
իրքը:
ուն

008,
գոն]

ՊԱԼԳԱՆ

ԱՌԱՆՋՆԱԾՆՈՐ ՀԵՍԱԼ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳԻ ՍԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ, ՍՕՖԻՍ

Դրամագլուխ, պահեստ եւ երաշխանորույեան գումար Ջր. 7,500,000

Կ Ե Ա Ն Ք Ի Ճ Ի Ի Ղ

1899ի ապահովագրութեանց գումարն է 19,534,276 Քր.: Ամբողջ կեանքի վրայ եւ խառն ապահովագրութիւն, կրկին գրամագլուխով, ազոց օմիտի գրամագլուխ ալիււայլ կարգագրութիւններով, հափաւոր սակերով ու նպաստաւոր պայմաններով:

Հ Ր Գ Ե Հ Ի Ճ Ի Ի Ղ

Ապահովագրութիւն վայտաշէն ու քարուկէր շէնքերու, կարասիներու եւ ապրանքներու՝ նպաստաւոր պայմաններով:

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆՅ ՃԻԻՂ

Ապահովագրութիւն վաճառքներու, շոգենաւերու մարմնին աշխարհիս ո՛ր կողմն ալ որ ուղեւորին:

Ընկերութեան գրամատուներն են ՔՐԷՏԻ ԼԻՈՆԷ Կ. Պոլիս, ԱՆԿԼՈՒՍՏՐԵՍՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ, ԼՈՆՏՈՆ, ՊՈԼԿԱՐԻՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ, Սօֆիա:

Գործակալ ընդհանուր Թուրքիոյ՝ ԱՐՇԱԿ ՈՒՆՃԵԱՆ:

Ղալաթիա, Ռէքքեայանի փողոց, ձեռիտ խան քիւ 4:

Գաւառներու հաճար պատուաւոր երաշխաւորութեամբ գործակալներ կը փնտռուին: